Alexandru Mareş

VECHIMEA TOPONIMULUI *OLTENIA*

1. Potrivit *Dicţionarului toponimic al României. Oltenia* (DTRO), vol. 5, p. 47[1], cea mai veche atestare a toponimului *Oltenia* provine dintr-un text redactat în germană în anul 1721: „in Oltenia". Asupra acestui text a revenit de curând Ecaterina Mihăilă, care a precizat că a fost emis la Sibiu la o dată la care Oltenia se afla sub ocupaţie austriacă. Totodată, autoarea a reprodus pasajul cu preţioasa atestare după ediţia lui C. Giurescu („... In dem weitheren erachte ich den Herrn Obristen Schram, seiner gutten Aigenschaften und in Wallachischen Sachen erlangter besonderen Kantnus halber, alldorthen (in Oltenia) zu Ihrer höchstged"), însoţindu-l de traducerea în limba română datorată lui Lucian Hoancă („...Şi astfel îl consider pe colonelul Schram, având în vedere bunele sale calităţi şi cunoştinţele sale deosebite în problemele Valahiei, cunoscând toate locurile peste tot acolo (în Oltenia) [demn] pentru bunăvoinţa Înălţimii Dumneavoastră")[2].

Prezenţa toponimului *Oltenia* în documentul precitat ni s-a părut de la bun început suspectă. Motivul? Nu reuşeam să întrezărim modalitatea prin care membrii Consiliului imperial de război, cărora li se adresa autorul raportului, generalul austriac Damian Virmond, ar fi putut fi familiarizaţi cu acest toponim, câtă vreme toate actele austriece din acea perioadă, redactate în germană şi latină, desemnau ţinutul respectiv prin denumiri precum *Walachia Minor, Walachia Caesarea, Walachia Austriaca, Transalutana, Cisalutana* etc[3]. În consecinţă, am presupus că glosa „(in Oltenia)" nu-i aparţine lui Virmond, ci editorului C. Giurescu. Adresându-ne volumului publicat de istoric, am putut constata în unele dintre documentele conţinute prezenţa unor intervenţii ale acestuia, notate de regulă, ca şi în cazul semnalat, între paranteze rotunde[4]. Dar constatarea cea mai importantă, care venea să confirme bănuiala noastră, ne-a fost furnizată de însăşi glosa amintită (vezi fig. 1), în componenţa căreia prepoziţia care precedă numele *Oltenia* este *în*, şi nicidecum *in* (vezi fig. 2 şi fig. 3, detalii mărite).

[1] Sub redacţia lui Gheorghe Bolocan, Craiova, 2004.

[2] *Prima atestare şi etimologia toponimului* **Oltenia**, în LR, LV, 2006, nr. 5–6, p. 336.

[3] Vezi semnalarea acestora chiar de către Ecaterina Mihăilă, *op. cit.*, p. 334.

[4] C. Giurescu, *Material pentru istoria românilor supt austrieci*, vol. I (1716–1725), Bucureşti, 1913, p. 117, 126, 167, 198, 200, 474, 477, 483 etc.

BDD-A635 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:21:26 UTC)

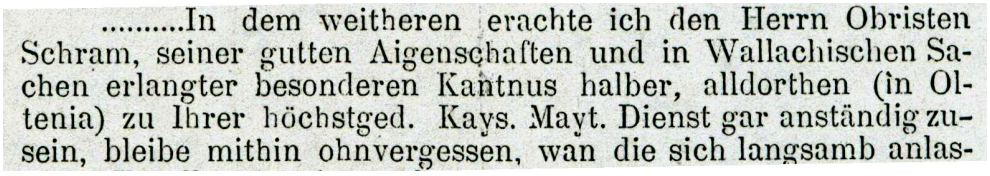

.....In dem weitheren erachte ich den Herrn Obristen Schram, seiner gutten Aigenschaften und in Wallachischen Sachen erlangter besonderen Kantnus halber, alldorthen (in Oltenia) zu Ihrer höchstged. Kays. Mayt. Dienst gar anständig zusein, bleibe mithin ohnvergessen, wan die sich langsamb anlas-

Fig. 1

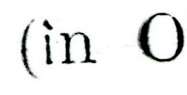

(in Ol-

Fig. 2

in Wallachischen

Fig. 3

2. Care este vechimea reală a toponimului Oltenia? Două sunt ipotezele spre care ne-am putea îndrepta atenţia pentru a răspunde la această întrebare: una care plasează apariţia toponimului în secolul al XVI-lea şi alta care fixează această apariţie în secolul al XIX-lea.

Prima dintre ele, popularizată prin lucrările cu caracter enciclopedic ale lui O. G. Lecca[5] şi L. Predescu[6], nu se sprijină pe nicio probă concretă. Avem de-a face cu o simplă presupunere, desminţită de altfel de mărturiile cronicarilor. În scrierile acestora, ne referim la cele aparţinând autorilor munteni, teritoriul actualei Oltenii este denumit *ţara de preste (du peste) Olt (Letopiseţul cantacuzinesc*[7]*,* Radu Popescu[8], Axinte Uricariul[9]), iar realităţile din această regiune sunt, în mod obişnuit, localizate prin sintagma *de (du) peste Olt:* „judeţele de preste Olt", „roşii de peste Olt" (*Letopiseţul cantacuzinesc*)[10], „oamenii du peste Olt", „toată partea du peste Olt" (Radu Popescu)[11], „boiarii du peste Olt", „acea parte de peste Olt" (Axinte Uricariul)[12]. Ar mai fi de reţinut numele *Ţara Mehedinţului* şi, respectiv, *Ţara Mehedinţilor*, prin care Miron Costin denumeşte Oltenia în *Cronica polonă*[13], precum şi numele *Ţara Oltului* şi chiar *Oltul*, atribuite aceluiaşi teritoriu într-un document de cancelarie emis în 1750 în Ţara Românească[14], denumiri semnalate şi de Ecaterina Mihăilă[15], şi care ulterior nu au mai fost întâlnite în alte surse istorice.

[5] *Dicţionar istoric, arheologic şi geografic al României*, Bucureşti, 1937, p. 379–380.

[6] L. Predescu, *Enciclopedia Cugetarea*, Bucureşti, [1940], p. 615.

[7] *Cronicari munteni*. Ediţie îngrijită de Mihail Gregorian. Studiu introductiv de Eugen Stănescu, vol. I, Bucureşti, 1961, p. 149.

[8] *Ibidem*, p. 515.

[9] *Cronica paralelă a Ţării Româneşti şi a Moldovei*. Ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, II, Bucureşti, 1994, p. 10.

[10] *Cronicari munteni*, vol. I, p. 147, 148.

[11] *Ibidem*, p. 343, 499.

[12] *Cronica paralelă a Ţării Româneşti şi a Moldovei*, II, p. 327.

[13] Miron Costin, *Opere*. Ediţie critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice şi glosar de P. P. Panaitescu, [Bucureşti], 1958, p. 215 şi 217.

[14] Ion Donat, *Despre numele Olteniei*, în „Arhivele Olteniei", XIII, 1934, nr. 74–76, p. 483–484.

[15] *Op. cit.*, p. 334.

BDD-A635 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:21:26 UTC)

În scrierile administrative, geografice, istorice şi literare de la începutul secolului al XIX-lea, Oltenia apare menţionată sub diverse denumiri, între care nu se regăseşte însă denumirea actuală: *cinci judeţe de peste Olt* (Zilot Românul[16], Dionisie Fotino[17], Aron Florian[18]), *cinci judeţe ale Craiovei* (Dionisie Eclesiarhul)[19], *cinci districte ale Craiovei* (Fraţii Tunsuli)[20], *cinci districte* (document 1808[21], Naum Râmniceanu[22]), *cinci judeţe* (Dionisie Eclesiarhul[23], document 1823[24]), *Banatul Craiovei* (Dionisie Fotino[25], N. Bălcescu ante 1852[26]), *Craiova* (*Geografie* 1814[27], I. Genilie 1835[28], V. Popescu-Scriban 1838[29]), *ţara oltenilor* (V. Popescu-Scriban 1838)[30], *Valahia Mică* (Zilot Românul[31], document 1821[32], *Tunsul* 1844[33]), *România Mică* (I. Genilie 1835[34], V. Popescu Scriban 1838[35], N. Bălcescu 1844[36]).

[16] B. P. Hasdeu, *Înainte de Tudor Vladimirescu. 1800–1821. Ultima cronică română din epoca fanarioţilor [a lui Zilot Românul] reprodusă după manuscriptul din Arhiva Statului din Bucureşti*, Bucureşti, 1884, p. 28: „cinstite (cinci?) judeţe de peste Olt".

[17] *Istoria generală a Daciei sau a Transilvaniei, Ţărei Munteneşti şi a Moldovei* de Dionisie Fotino, traducere de George Sion, Bucureşti, Tomul III, 1859, p. 265.

[18] *Elementuri de gheografie pentru trebuinţa tinerilor începători*, 1834, p. 51.

[19] *Hronograf (1764–1815)*. Transcriere după original, indice şi glosar de Dumitru Bălaşa. Studiu introductiv de Dumitru Bălaşa şi Nicolae Stoicescu. Note şi comentarii de Nicolae Stoicescu, Bucureşti, 1987, p. 46.

[20] *Istoria politică şi geografică a Ţărei Româneşti de la cea mai veche a sa denumire până la 1774.* Tradusă de George Sion, Bucureşti 1863, p. 11.

[21] C. Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldaviei şi Sucevei şi a Catedralei mitropolitane din Iaşi*, Bucureşti, 1888, p. 520.

[22] *Cronicarii greci care au scris despre români în epoca fanariotă.* Textul grecesc şi traducerea românească, lucrare făcută de Constantin Erbiceanu, Bucureşti, 1888, p. 278.

[23] *Op. cit.*, p. 31.

[24] N. Iorga, *Scrisori de boieri şi negustori olteni şi munteni către casa de negoţ sibiană Hagi Pop*, în „Studii şi documente cu privire la istoria românilor", VIII, Bucureşti, 1906, p. 160.

[25] *Op. cit.*, p. 145.

[26] Nicolae Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*. Prefaţă de Paul Cornea. Ediţie îngrijită şi note lexicale de Andrei Rusu, [Bucureşti, 1965], p. 34.

[27] *Geografia sau scrierea pământului întocmită după orânduiala cea noao, aşezată pentru patru părţi ale pământului, adecă Europa, Asia, Africa, America cu tot cuprinsul lor*, Tomul I, Buda, 1814, p. 45.

[28] *Geografie istorică, astronomică, naturală şi civilă a continentelor în general şi a României în parte*, Bucureşti, 1835, p. 191.

[29] *Mică geografie a Daciei, Moldaviei şi a Ţării Româneşti prelucrată de ...*, Iaşi, 1838, p. 41.

[30] *Ibidem*.

[31] B. P. Hasdeu, *op. cit.*, p. 97.

[32] N. Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, vol. XI, Bucureşti, 1906, p. 204.

[33] *Propăşirea. Foaie ştiinţifică şi literară*. Studiu introductiv, note şi comentarii de Paul Cornea. Ediţie îngrijită de Mariana Costinescu şi Petre Costinescu, Bucureşti, 1980, p. 441.

[34] *Op. cit.*, p. 191.

[35] *Op. cit.*, p. 41.

BDD-A635 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:21:26 UTC)

A doua ipoteză aparţine geografilor, care, fără a produce vreo dovadă, susţin că „numele Oltenia apare în secolul al XIX-lea”[37]. Acest enunţ este uşor modificat de Ecaterina Mihăilă, după care autorii respectivi ar fi plasat apariţia toponimului menţionat „abia în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, dovadă că nu există atestări cartografice până în această perioadă”[38]. Cum s-a văzut însă, geografii nu au afirmat aşa ceva, ei mărginindu-se să consemneze că *Oltenia* este un nume de dată recentă, o creaţie a secolului al XIX-lea.

3. Când însă în secolul al XIX? Din investigaţiile noastre rezultă că cea mai veche atestare a toponimului *Oltenia* provine din manualul de geografie al lui I. Genilie, a cărui primă ediţie apare în 1835 în tipografia lui Heliade Rădulescu: „România de demult se împărţia în două mari părţi: România Mică sau Oltenia sau Craiova spre apus şi România Mare, spre răsărit de Olt”[39]. Următoarele atestări ale toponimului se recrutează tot din lucrările geografice ale lui Genilie, una apărută în 1841, care cu un titlu uşor modificat[40] va cunoaşte între 1845 şi 1858 opt reeditări („România se împarte fireşte în două părţi: Muntenia sau partea despre munţi şi Câmpenia sau partea despre câmpuri; iar după împărţirea civilă se subtîmparte în 18 părţi numite judeţe, cuprinzând şi Oltenia (dintre Carpaţi, Dunăre şi Oltu), cel mai vechiu stat românesc, ce s-au întrupit cu România după anii 1290 până acum”)[41], şi alta retipărită în 1855 (ediţia a II-a a *Geografiei istorice, astronomice* ...). În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, denumirea *Oltenia* se regăseşte şi la alţi autori. În 1874 îşi face apariţia la Craiova ziarul „Oltenia”[42], iar după acest an atestările toponimului se înmulţesc: 1875 („Craiova, pe Jii, oraşul principal al Olteniei”)[43], 1876 („Ce este şi ce voieşte Oltenia?”)[44], 1878 („El cată să fi fost scris în Oltenia, poate la Bistriţa)[45] etc.

4. Nu putem neglija faptul că toponimul *Oltenia* apare în acelaşi deceniu patru al secolului al XIX-lea în care înregistrăm şi cele dintâi atestări ale numelui *România* cu sensul „Muntenia”: prima într-un act din 15 ianuarie 1833 emis, după

[36] *Propăşirea. Foaie ştiinţifică şi literară* (ed. Mariana Costinescu şi Petre Costinescu), p. 357.
[37] *Geografia României*, vol. II, Bucureşti, 1984, p. 34.
[38] *Op. cit.*, p. 335.
[39] *Op. cit.*, p. 191.
[40] *Principe de geografie şi astronomie sau începături de geografie politică, fisică şi astronomică pentru tinerimea şcoalelor publice*, Bucureşti, 1845.
[41] *Prinţipuri de geografie sau începături de geografie statică, politică, fizică şi astronomică pentru tinerimea şcoalelor publice* de ..., Bucureşti, 1841, p. 18; cf. şi p. 20: „Capitala Craiova... fiind veche capitală a Olteniei ...”
[42] Vezi *Publicaţiunile periodice româneşti (ziare, gazete, reviste). Descriere bibliografică* de Nerva Hodoş şi Al. Sadi Ionescu, cu o introducere de Ioan Bianu, Tom I, Bucureşti, 1913, p. 461.
[43] P. S. Aurelian, *Tera nostra. Schiţe economice asupra României,* Bucureşti, 1875, p. 9.
[44] N. B. Locusteanu, în „Oltenia”, anul II, nr. 4, 7 martie 1876, p. 2.
[45] B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Tomul I, Bucureşti, 1878, p. 5.

BDD-A635 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:21:26 UTC)

cum indică antetul, de „Eforia şcoalelor naţionale din Prinţipatul Romanii”[46], a doua în titlul lucrării citate a lui Genilie din 1835[47]. Tot lui Genilie, pe atunci profesor de geografie şi „hronologie” la Colegiul Naţional „Sf. Sava”, îi datorăm şi prima atestare a toponimului *Muntenia* (vezi mai sus, p. 201, lucrarea citată din 1841). Probabil sub influenţa acestuia, colegul său de colegiu, profesorul de istorie Aron Florian, va prelua şi el termenul *România* în titlul unui ziar înfiinţat în 1837 împreună cu G. Hill[48], termen pe care îl va introduce şi în titlul ediţiei a II-a din 1839 a *Manualului de istoria Principatului României*[49]. Se poate, prin urmare, susţine că cei doi profesori de la Sf. Sava, originari deopotrivă din zona Sibiului[50], au avut un rol însemnat în impunerea noii denumiri *România* în locul celei tradiţionale *Ţara Românească*[51]. În egală măsură lui I. Genilie îi revine meritul de a fi pus pentru prima dată în circulaţie, prin mijlocirea manualelor sale şcolare, toponimele *Oltenia* şi *Muntenia*.

HOW OLD THE TOPONYM *OLTENIA* IS

(Abstract)

The oldest record of the toponym *Oltenia*, so far considered to be in a document written in German, issued in Sibiu in 1721, proves, at close examination, to be just a modern note made by C. Giurescu. In actual fact, the toponym *Oltenia* is a modern creation. Its first record is found in a geographical handbook written by I. Genilie, published in Bucharest in 1835. The author was a teacher at “Sf. Sava” national highschool. It is to him that we also owe the circulation of the toponym *Muntenia* (which he registered in 1841). I. Genilie also contributed, by the side of other scholars, to the circulation of the toponym *Romania* with the meaning “Muntenia”.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

[46] N. Bănescu, *Un dascăl uitat: Grigore Pleşoianu*, în „Analele Academiei Române”, Seria II, Tomul XXXVII, Mem. Secţ. Ist., Bucureşti, 1915, p. 381; cf. Victor Popa (*Câteva date în legătură cu adoptarea numelui de „România”*, în „Studia Universitatis Babeş-Bolyai”, Series IV, Fasciculus 1, 1959, Historia, Cluj, p. 4, nota 17), care atribuia prezenţa în acest act a numelui *România* profesorului Aron Florian „sau influenţei lui”.

[47] Vasile Arvinte, *Român, românesc, România*, Bucureşti, 1983, p. 147.

[48] Victor Popa, *op. cit.*, p. 84; Vasile Arvinte, *op. cit.*, p. 149.

[49] Victor Popa, *op. cit.*, p. 84.

[50] Vezi N. Isar, *Ideile social-politice ale lui Iosif Genilie, profesor la Colegiul Naţional „Sf. Sava” (1831–1852)*, în „Studii”. Revistă de istorie, tomul 26, 1973, nr. 6, p. 1251–1262; Victor Popa, *Aron Florian (1805–1887)*, în „Buletinul Universităţii V. Babeş şi Bolyai”, Cluj, Seria: ştiinţe sociale, vol. I, 1956, nr. 1–2, p. 225–239.

[51] Cf. Victor Popa (*op. cit.*, p. 84), care necunoscând lucrările lui I. Genilie considera că în impunerea acestei denumiri un rol determinant i-ar fi revenit lui Aron Florian.

BDD-A635 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:21:26 UTC)